



Mänttä-Vilppulan kaupungin OSALLISUUSOHJELMA

Kaupunginhallitus 19.12.2022 §

Kaupunginvaltuusto xx.xx.20xx §



**MÄNTTÄ-VILPPULA
TAIDEKAUPUNKI**

Sisällys

Sisällys	1
Johdanto	2
Osallisuuden käsite	3
Miksi osallisuusohjelma tulee tehdä?	4
Osallisuuden eri muodot	5
Tieto-osallisuus.....	5
Päätöksenteko-osallisuus.....	5
Suunnitteluosallisuus	6
Toimintaosallisuus	6
Mänttä-Vilppulan kaupungin osallisuuden periaatteet	7
Toimenpiteet osallisuuden edistämiseksi	9
Tieto-osallisuus.....	9
Suunnitteluosallisuus	10
Päätöksenteko-osallisuus.....	10
Toimintaosallisuus	10
Osallisuuden toteutumisen mittaaminen	11
Osallisuuden vuosikalenteri	12
Liite: Toimenpidekortti	13



Johdanto

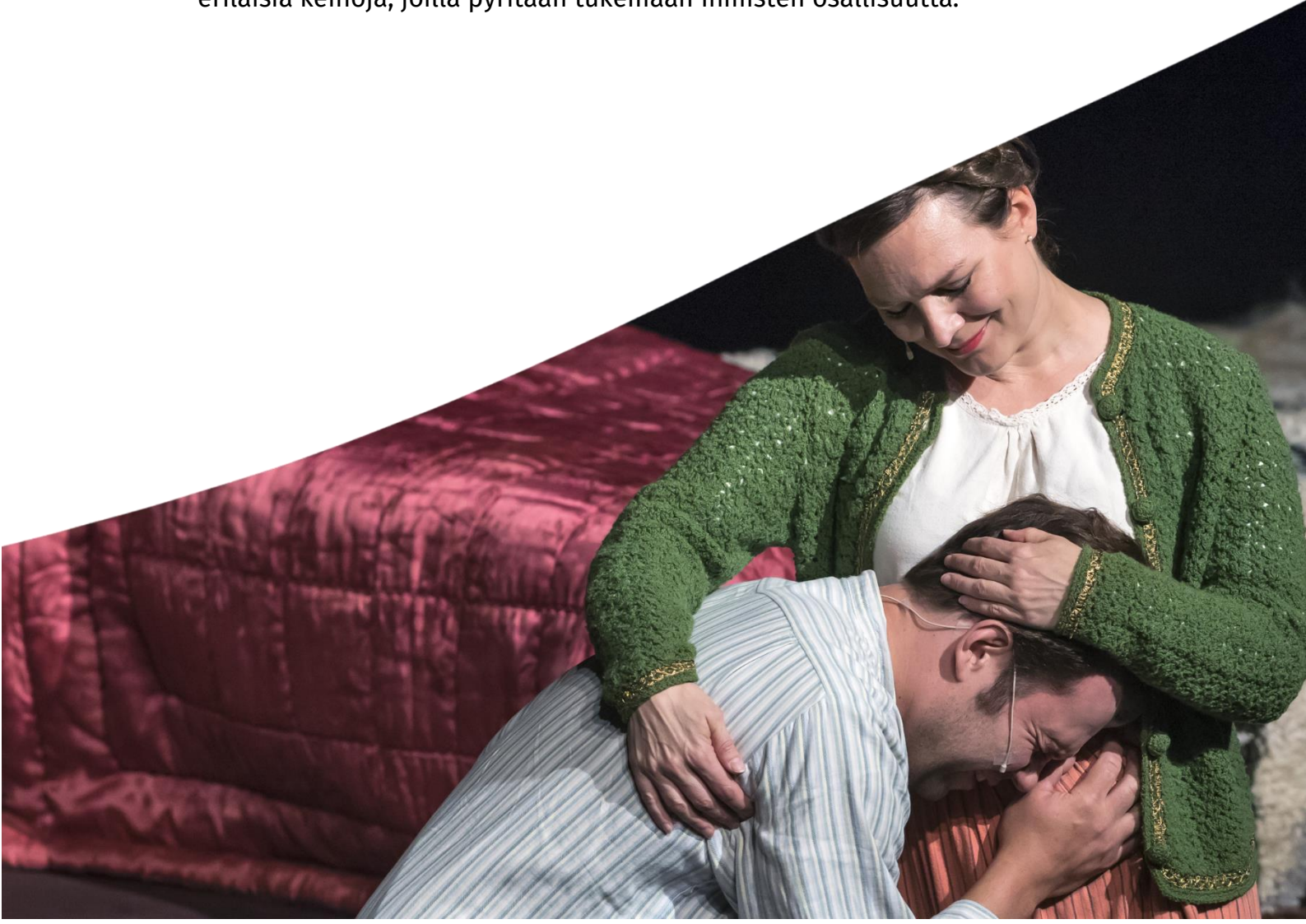
Osallisuus tarkoittaa tunnetta siitä, että ihminen kuuluu johonkin. Jotta tämä tunne voi vahvistua ja säilyä, tulee ihmisellä olla mahdollisuuksia olla osana itselle mieluista yhteisöä ja toimintaa. Kunnilla on lakisääteinen velvollisuus edistää asukkaidensa hyvinvointia sekä osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia, ja kuntalaki luokin edellytykset kunnan asukkaiden itsehallinnon sekä osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutumiseksi.

Kuntien rooli muuttuu 1.1.2023 hyvin merkitsevästi, sillä hyvinvointialueiden aloittaessa toimintansa, kuntien vastuulta poistuu sosiaali- ja terveystalve- luiden järjestäminen. Tämä muuttaa hyvin voimakkaasti myös Mänttä-Vilppulan kaupungin roolia asukkaiden tarpeisiin vastaamisessa. Kaupungin toiminnassa korostuu jatkossa asukkaiden hyvinvoinnin tukeminen ja edistäminen, joita voidaan tukea parantamalla osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia.

Mänttä-Vilppulan kaupungin ensimmäinen osallisuusohjelma luo pohjan kaupungille kuuluvalla osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien parantamiselle. Osallisuusohjelmassa voidaan jäsentää tapoja ja keinoja, joilla osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia voidaan edistää, sekä lisätä myös kaupungin ja asukkaiden välistä vuorovaikutusta. Osallisuusohjelma on kaupungin ja sen työntekijöiden työväline, mutta se on erityisesti myös asukkaille väline saada tietoa erilaisista osallistumismahdollisuuksista.

Osallisuuden käsite

Osallisuus on laaja käsite, jonka pohjimmiltaan kuvaa ihmisen suhdetta omaan elämäänsä ja yhteiskuntaan. Osallisuudella voidaan tarkoittaa esimerkiksi ihmisen kokemaa osallisuuden tunnetta omassa arkielämässään, eli kuinka ihminen haluaa hyödyntää omia voimavarojaan ja pystyykö hän tekemään niin. Osallisuuden tunne kuvastaa myös ihmisen kokemaa johonkin kuulumisen tunnetta sekä mahdollisuutta hyödyntää omia voimavarojaan jossakin yhteisössä tai yhteiskunnassa, johon hän tuntee kuuluvansa. Jokaisen ihmisen voimavarat sekä tahtotila ja mahdollisuus niiden hyödyntämiseen ovat erilaiset, minkä vuoksi kokemus osallisuudesta on aina riippuvainen ihmisestä itsestään. Kuulluksi ja nähdyksi tuleminen kokemus riippuvat ihmisen omista toivomuksista. Tämän vuoksi kunnilla tulee olla useita erilaisia keinoja, joilla pyritään tukemaan ihmisten osallisuutta.



Miksi osallisuusohjelma tulee tehdä?

Velvollisuus kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämiseen tulee suoraan kuntalaista. Kuntien roolin ollessa voimakkaassa muutoksessa kunnan on kuitenkin löydettävä oma paikkansa muiden kuntien joukosta, ja parhaassa tapauksessa pyrittävä erottautumaan positiivisesti muista. Hyvin toteutettu ja käytäntöön viety osallisuusohjelma tuottaa kunnalle ja sen asukkaille paljon hyvää, jonka avulla kunnan ilmapiiriä, mainetta ja imagoa on mahdollista parantaa. Yhdessä ideoiminen ja tekeminen tuottaa enemmän tuloksia kuin yksinään pohtiminen, minkä vuoksi on äärimmäisen tärkeää saada kuntalaisten näkemys mukaan kaupunkia koskevaan suunnitteluun ja päätöksentekoon.

Osallisuusohjelma ja sen toteuttaminen lisää myös sekä yksilön kokemaa että yhteisössä toteutuvaa hyvinvointia. Kun ihminen kokee itsensä osalliseksi, hän pystyy tekemään paremmin omaa hyvinvointiaan tukevia valintoja ja siten hyödyntämään omaa kapasiteettiaan tuottamaan muille ihmisille hyvää. Iso osa ihmisistä ei halua itse olla mukana perinteisenä vaikuttamisen keinona nähdyssä poliittisessa toiminnassa, joten heillä tulee olla runsaasti vaihtoehtoja, joista valita itselle sopiva osallistumisen ja vaikuttamisen keino. Osallistuminen ja osallisuuden edistäminen mahdollistaa myös muiden ihmisten kohtaamisen ja luo virikkeitä, joiden avulla ihmisten on mahdollista saada rikasta sisältöä omaan elämäänsä.

Kokonaisuudessaan yksi tärkeimmistä asioista, joita osallisuusohjelmalla voidaan saada aikaan, on kaupungin ja sen asukkaiden välisen vuorovaikutuksen parantaminen. Kuntia kritisoidaan yleisesti usein siitä, että esimerkiksi asioiden valmistelu tehdään piilossa kuntalaisilta tai että asioista tiedotetaan heikosti. Tuomalla päätöksentekoa lähemmäksi kuntalaisten arkea, voidaan ymmärtää, että kaupunki on niin sanotusti ”yhteistä omaisuutta”, jossa jokaisen panoksella on merkitystä. Kun asukkaat saavat vaikuttaa omaan asuin- ja elinympäristöönsä, se koetaan helpommin omaksi.

Osallisuuden eri muodot

Tieto-osallisuus

Kuntalaisen osallisuuden erilaiset muodot voidaan jakaa neljään kategoriin: tieto-osallisuus, päätöksenteko-osallisuus, suunnitteluosallisuus sekä toimintaosallisuus. Tieto-osallisuus ilmenee tiedon saamisena ja tuottamisena, jossa kunnan asukas tai asiakas saa riittävästi, selkeästi ja monikanavaisesti tietoa erilaisista palveluista ja osallistumismahdollisuuksista. Käytännössä tieto-osallisuus tarkoittaa siis esimerkiksi erilaisia tiedotteita, esitteitä, oppaita, kotisivujen ja sosiaalisen median hyödyntämistä sekä esityslistojen, pöytäkirjojen ja virallisten ilmoitusten julkaisemista ja niistä tiedottamista.

Päätöksenteko-osallisuus

Päätöksenteko-osallisuudessa kunta tarjoaa ja käyttää monipuolisia mahdollisuuksia osallistua päätöksentekoon ja sen valmisteluun. Tutuin esimerkki tästä on kuntavaaleissa äänestämisen, jossa kuntalainen osallistuu välillisesti päätöksentekoon antamalla valtuutuksen äänestämälleen ehdokkaalle. Tämä on kuitenkin vain yksi neljän vuoden välein tapahtuva mahdollisuus, joten päätöksenteko-osallisuutta voidaan edistää myös esimerkiksi kuntalaisaloitteiden tai osallistuvan budjetoinnin kautta.

Suunnitteluosallisuus

Suunnitteluosallisuus toteutuu, kun kunta tarjoaa riittävästi monipuolisia ja erilaisia tapoja osallistua jokin palvelun tai toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen. Suunnitteluosallisuutta voivat olla esimerkiksi erilaiset keskustelutilaisuudet ja foorumit, joissa viranhaltijat ja luottamushenkilöt käyvät asukkaiden keskustelua ja kuuntelevat heidän näkemyksiään. Kuuntelu tuodaan osaksi asioiden valmistelua ja päätöksentekoa, jolloin kuuntelemisella on ollut konkreettista vaikutusta asioiden lopputulokseen.

Toimintaosallisuus

Toimintaosallisuus tarkoittaa konkreettisen osallistumismahdollisuuden tarjoamista, jossa kuntalainen voi osallistua toimintaan jossakin palvelussa tai omassa lähiympäristössään. Käytännössä tämä voi olla esimerkiksi jonkin lähipuistoalueen hoitamista yhteisöllisenä työnä tai osallistumista järjestöjen toimintaan. Olennaista on, että kuntalainen saa omia voimavarojaan hyödyntäen osallistua yhteisen edun edistämiseen ja kehittämiseen.



Mänttä-Vilppulan kaupungin osallisuuden periaatteet

Osallisuuden periaatteet kuvaavat niitä seikkoja, joihin Mänttä-Vilppulan osallisuustyössä panostetaan erityisesti.

1. Läpileikkaavuus – osallistaminen on luonteva osa kaikkea kaupungin toimintaa. Osallisuus huomioidaan kaupungin jokaisella toimialalla päätöksentekoprosessin eri vaiheissa suunnittelusta toimeenpanoon asti. Osallistumismahdollisuuksia luomalla parannetaan kaupungin ja sen asukkaiden välistä vuorovaikutusta ja tiedon kulkua, jotta kaupungilla on mahdollisuus reagoida asukkaiden mielipiteisiin ja toimia niiden mukaisesti. Osallisuuden edistäminen on läpinäkyvää ja se koskettaa jokaista kaupunginosaa ja kylää.

2. Rohkeus – osallisuutta kehitetään ja toteutetaan uusia näkökulmia havainnoiden ja ideoiden. Erilaisia osallistamistoimenpiteitä kokeillaan ja muokataan ennakkoluulottomasti, jotta parhaat osallistamistavat voidaan löytää. Osallistamistapojen tulee olla aidosti kiinnostavia ja tarpeisiin vastaavia. Epäkohtiin ja tehtyihin virheisiin puututaan. Osallistamistavoissa huomioidaan ajankohtaiset asiat sekä vastuullinen toiminta niin taloudellisesti, ympäristöllisesti kuin sosiaalisestikin.

3. Tasavertaisuus – osallisuudella luodaan mahdollisuuksia kaikille. Osallistamistoimenpiteissä huomioidaan kaupunki ja sen asukkaat kokonaisuudessaan: eri ikäryhmät, yritykset, yhdistykset, järjestöt, seurat sekä vapaa-ajan asukkaat. Osallisuusohjelmalla luodaan raamit mahdollisimman laajalle pohjalle erilaisia tapoja osallistua ja vaikuttaa, jotta jokaiselle löytyy oma tapansa osallistua ja siten kokea itsensä osalliseksi. Toimenpiteistä luodaan

lähtökohtaisesti mahdollisimman saavutettavia. Asioista tiedotetaan ajoissa ja monipuolisesti, jotta tieto tavoittaa kaupunkilaisia mahdollisimman laajasti.

4. Jatkuvuus – osallisuuden edistäminen sidotaan kaupunkistrategiaan. Osallisuutta toteutetaan strategiassa määriteltyjen arvojen ja tavoitteiden kautta, jotta osallisuudella voidaan pyrkiä kaupungin vision tavoittelemiseen. Strategian lailla osallisuusohjelmaa ja sen toteutumista arvioidaan säännöllisesti ja tarvittaessa sitä kehitetään saatujen havaintojen perusteella. Osallisuusohjelman tavoitteena on toimia asukkaiden apuna ja opaana osallistumismahdollisuuksien löytämisessä, joten kerran käyttöön otettua ohjelmaa tulee jatkaa kaupungin ja sen asukkaiden luottamuksen säilyttämiseksi.



Toimenpiteet osallisuuden edistämiseksi

Tässä osiossa esitellään toimenpiteitä, joilla Mänttä-Vilppulan kaupunki voi edistää osallisuuden ja vuorovaikutuksen toteutumista. Toimenpidelistaus on laadittu osallisuuskyselystä nousseiden näkemysten sekä osallisuuden periaatteiden perusteella. Toimenpiteissä on pyritty huomioimaan mahdollisimman laajasti etenkin kyselyn kautta esille nousseet tärkeät asiat, kuten ympäristön siisteys, toimintakyvyn ylläpito, kulttuuri sekä kaupungin elinvoiman ylläpito. Osa toimenpiteistä on jatkuvassa toteutuksessa, osaa ollaan tuomassa osaksi toimintaa ja osaa suunnitellaan käyttöönotettavaksi. Lisätausta on siis esitys erilaisista mahdollisuuksista, joita kaupunki voi käyttää osallisuuden edistämiseksi.

Tieto-osallisuus

- Aktiivinen ja monikanavainen viestintä
- Asiointipiste
- Asukastilaisuudet
- Esityslistat ja pöytäkirjat
- Kotisivujen osallisuusosio
- Kyselyt
- Sähköiset palautekanavat
- Valtuuston kokousten live-videointi
- Verkkosivut
- Vuorovaikutuksen lisääminen

Suunnitteluosallisuus

- Asiakasraadit
- Asukas- ja infotilaisuudet
- Ennakkovaikutusten arviointi
- Kokemusasiantuntijoiden käyttö
- Kumppanuuspöytämalli
- Osallistuva budjetointi
- Sähköiset vaikuttamiskanavat
- Viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden tapaamiset

Päätöksenteko-osallisuus

- Kansanäänestys
- Lausunnot
- Lautakunnat
- Muutoksenhaku
- Muut vaikuttamistoimielimet
- Viralliset aloitteet
- Äänestäminen kuntavaaleissa ja kaupunginvaltuusto

Toimintaosallisuus

- Kaveripenkit kouluissa
- Omaehtoisen toiminnan tukeminen
- Pop up -toiminta
- Talkoot
- Tapahtumat
- Toiminta asukas- ja kyläyhdistyksissä
- Vapaaehtoistoiminta

Osallisuuden toteutumisen mittaaminen

Osallisuuden toteutumista tulee mitata ja arvioida, jotta osallisuutta voidaan kehittää. Mittareiden tulee olla selkeitä ja helposti kerättäviä, jotta niiden perusteella voidaan arvioida toimenpiteiden vaikutuksia. Tässä esitetyt mittarit perustuvat osallisuuden periaatteisiin, Mänttä-Vilppulan uuteen kaupunkistrategiaan sekä osallisuusohjelmaa varten toteutettuun kyselyyn.

Tavoite	Toimenpide	Mittarit
Osallistaminen on osa koko kaupungin toimintaa	Kaupunki toimii tiiviissä yhteistyössä eri toimijoiden, sidosryhmien ja kumppaneiden kanssa.	Jokainen toimiala toteuttaa osallistavia toimenpiteitä, kaupungin ja järjestöjen välisen yhteistyön määrä
Asukkaiden ja kaupungin välisen vuorovaikutuksen kehittyminen ja paraneminen	Kaupungin toiminta on avointa ja siitä on helppo saada tietoa. Asukkaille välittyy helposti lähestyttävä kuva kaupungin toiminnasta.	Luottamus kaupungin päätöksentekoon, tiedon saannin helppous, sähköposteihin ja puheluihin vastaaminen, kyselyt
Osallistaminen on rohkeaa ja luovaa	Kaupunki kokeilee rohkeasti uusia ja erilaisia tapoja edistää ja parantaa kaupunkilaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia.	Osallistavien tapahtumien ja toimenpiteiden määrä, uusien ideoiden hyödyntäminen
Osallistamistavat ovat kiinnostavia	Kaupunkilaiset haluavat osallistua ja vaikuttaa heille mielekkäillä tavoilla.	Osallistujien määrä ja aktiivisuus, kaupunkilaisilta saatu palaute
Osallisuutta edistävien tekojen tasavertaisuus	Tapahtumia ja osallistavia tilaisuuksia on eri puolilla kaupunkia. Jokaiselle löytyy sopiva tapa osallistua ja vaikuttaa, sillä kaupunkilaisia ei voi tasapäästää.	Osallistujien monimuotoisuus, tilaisuuksien saavutettavuus, tiedonkulku, tapahtumien monipuolisuus
Osallistumisen helppous	Eriyistä huomiota kiinnitetään sellaisiin toimiin, joihin ihmisten on helppo osallistua.	Äänestysaktiivisuus kuntavaaleissa, tiedonkulku, sähköisten palveluiden toimivuus
Osallistamisen jatkuvuus	Osallistaminen on pysyvä ja luonnollinen osa kaupungin toimintaa. Kaupunkilaiset voivat luottaa siihen, että heidän panostaan tarvitaan.	Osallisuusohjelmaa arvioidaan ja muokataan säännöllisesti, osallisuusohjelma on osa päätöksentekoa, osallistaminen edistää kestävästä kehitystä

Osallisuuden vuosikalenteri



Vuosikalenterissa on annettu ehdotukset joidenkin osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia edistävien toimien ajankohdista. Suuri osa aiemmin esitetyn listauksen toimista on ympärivuotisia, joten niitä ei ole tässä vuosikalenterissa esitetty.

Liite: Toimenpidekortti

<i>Osallisuuden muoto</i>	<i>Toimenpide</i>	<i>Suunniteltu aikataulu</i>	<i>Vastuuhenkilö / vastaava palvelualue</i>
<i>Tieto-osallisuus</i>	Aktiivinen viestintä	Jatkuvasti	Tiedottaja, kaikki palvelualueet
	Asiointipiste	Jatkuvasti	Yleishallinto
	Asukastilaisuudet	Tarvittaessa ajankohtaisten teemojen ympärille rakennettuna	Kaikki palvelualueet
	Esityslistat ja pöytäkirjat	Jatkuvasti	Kaikki palvelualueet
	Kotisivujen osallisuusosio	Vuoden 2023 aikana	Yleishallinto, ICT, tiedottaja
	Kyselyt	Tarvittaessa, vähintään kerran vuodessa	Kaikki palvelualueet
	Sähköiset palautekanavat	Toimivuus varmistetaan säännöllisesti	ICT, henkilökunta, joille palautteet osoitetaan
	Valtuuston kokousten livevideointi	Kartoitetaan mahdollisuus vuoden 2023 aikana, käyttöön mahdollisesti 2024	Yleishallinto, ICT
	Verkkosivut	Päivitetään vuoden 2023 aikana	Palvelualueet vastaavat omien sivujensa ajantasaisuudesta ICT:n ja tiedottajan tuella
	Vuorovaikutuksen lisääminen	Jatkuvasti	Kaikki palvelualueet, luottamushenkilöt
<i>Suunnitteluosallisuus</i>	Asiakasraadit	Esimerkiksi kerran tai kaksi vuodessa	Oppilaitosten osalta sivistyspalvelut, muutoin järjestävä palvelualue
	Asukas- ja infotilaisuudet	Tarvittaessa aina kaava- ja rakennushankkeissa	Kaava- ja rakennushankkeissa kaupunkikehityspalvelut, muutoin järjestävä palvelualue
	Ennakkovaikutusten arviointi	Huomioidaan kaikessa päätöksenteossa	Kaikki palvelualueet
	Kokemusasiantuntijat	Aina tarvittaessa päätöksenteon tukena	Kaikki palvelualueet
	Kumppanuus-pöytämalli	Aina tarvittaessa päätöksenteon tukena	Kaikki palvelualueet
	Osallistuva budjetointi	Kerran vuodessa, kokeilu vuonna 2023	Määrärahasta vastaava palvelualue
	Sähköiset vaikuttamiskanavat	Aina tarvittaessa päätöksenteon tukena	Kaikki palvelualueet
	Viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden tapaukset	Kokeilu aloitetaan vuoden 2023 aikana	Johtoryhmä ja luottamushenkilöt

<i>Osallisuuden muoto</i>	<i>Toimenpide</i>	<i>Suunniteltu aikataulu</i>	<i>Vastuuhenkilö / vastaava palvelualue</i>
<i>Päätöksentekosallisuus</i>	Kansanäänestys		Kaupunginvaltuusto
	Lausunnot	Aina tarvittaessa päätöksen- teon tukena	Kaikki palvelualueet
	Lautakunnat	Jatkuvasti	Kaikki palvelualueet, kaupunginhallitus
	Muutoksenhaku		Kaikki palvelualueet
	Muut vaikuttamistoimielimet	Jatkuvasti	Kaikki palvelualueet
	Viralliset aloitteet	Aina, kun virallinen aloite saapuu	Kaupunginhallitus ohjaa oikealle toimielimelle valmisteluun
	Äänestäminen kuntavaa- leissa	Joka neljäs vuosi	Yleishallinto
<i>Toimintaosallisuus</i>	Kaveripenkit kouluissa	Kokeilun aloittaminen vuonna 2023	Sivistyspalvelut
	Omaehtoisen toiminnan tukeminen	Yhdistysavustukset keväisin, muuten ympäri vuoden	Toiminnasta vastaava palvelualue
	Pop up -toiminta		Toiminnasta vastaava palvelualue
	Talkoot	Esimerkiksi keväisin	Esim. siivoustalkoot infra- ja ympäristöpalve- lut, muutoin vastaava palvelualue
	Tapahtumat		Toiminnasta vastaava palvelualue
	Toiminta asukas- ja ky- läyhdistyksissä		
	Vapaaehtoistoiminta		Kaikki palvelualueet



MÄNTTÄ-VILPPULA
TAIDEKAUPUNKI

OSALLISUUSOHJELMA

